

ПАВЛЕНКО Владислав

*слухач магістартури факультету
забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної
гвардії України*

Науковий керівник:

МАЛЬЦЕВ Віталій

*доцент кафедри державної безпеки
факультету забезпечення державної
безпеки Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук, старший
дослідник, доцент*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ І ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблематика правового забезпечення безпеки є надзвичайно складною як на національному, так і на міжнародному рівні, що підкреслює важливість модернізації законодавства і адаптації його до сучасних викликів та загроз.

Правову основу державної політики у сферах національної безпеки і оборони становлять Конституція України, Закон України "Про національну безпеку" та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання Конституції та законів України інші нормативно-правові акти.[1]

Недосконалість правової бази щодо застосування сили військовими формуваннями та правоохоронними органами, є однією з актуальних у сфері забезпечення державної безпеки. Існує ризик порушення прав людини, коли відсутні чіткі законодавчі рамки, які визначають межі застосування сили. Це може призвести як до порушень прав людини, так і до неефективного виконання завдань у сфері безпеки.

Міжнародні документи, такі як Женевські конвенції та інші договори, включаючи Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, передбачають захист цивільних осіб та встановлюють чіткі обмеження щодо застосування сили у конфліктах, у тому числі військових. Військові зіткнення між російськими та українськими збройними силами є міжнародним збройним конфліктом, який регулюється міжнародними гуманітарними конвенціями (насамперед чотирма Женевськими конвенціями 1949 року та першим додатковим протоколом до неї 1977 року (Протокол I), Гаазькими конвенціями 1907 року, що регулюють засоби та методи ведення війни), а також загальноприйнятими нормами міжнародного гуманітарного права.[2]

Однак, на практиці існують розбіжності між міжнародними стандартами та національним законодавством. Для України, як і для багатьох інших держав, важливо гармонізувати національні закони із міжнародними стандартами, щоб уникнути порушень та забезпечити відповідальне виконання завдань у сфері безпеки. Україна, як і багато інших держав, стикається з необхідністю удосконалення своєї правової бази. Закон України "Про національну безпеку" визначає воєнну безпеку, громадську безпеку та державну безпеку як ключові складові для забезпечення стабільності держави. Зокрема, важливо визначити, що воєнна безпека передбачає захищеність державного суверенітету і територіальної цілісності від зовнішніх загроз, тоді як громадська безпека стосується внутрішніх викликів. Це включає питання, які стосуються збройних конфліктів і захисту цивільних осіб, що потребують не лише теоретичного розроблення, але й практичної реалізації відповідних норм. Вдосконалення національних законів та їхня гармонізація з міжнародними конвенціями — це першочергове завдання для України

Проблеми координації між військовими та правоохоронними органами в умовах надзвичайних ситуацій або воєнного стану є однією з ключових загроз ефективному забезпеченню державної безпеки. Відсутність чітко розмежованих повноважень і завдань може призводити до неузгоджених дій, що знижує швидкість і точність реагування на загрози, особливо в умовах кризової ситуації.

Юрисдикції та завданнях в військових та правоохоронних відомствах мають різну природу діяльності: військові структури займаються питаннями національної оборони, тоді як правоохоронні органи забезпечують внутрішній порядок та правопорядок. Однак, під час надзвичайних ситуацій або воєнного стану завдання можуть переплітатися. Наприклад, під час терористичних загроз правоохоронні органи повинні здійснювати запобіжні заходи на державному рівні, але військові часто залучаються для нейтралізації агресії. Відсутність чіткої координації може призводити до дублювання функцій або суперечливих дій.

Розробка чітких законодавчих рамок ефективної взаємодії між військовими та правоохоронними органами. Необхідно уточнити ролі та повноваження кожного з органів влади в умовах кризових ситуацій, забезпечити законодавчу базу, яка б точно визначала механізми взаємодії між ними.

Розмежування повноважень у сфері національної безпеки. Удосконалення законодавства має передбачати чітке розмежування компетенцій між різними силовими структурами (ЗСУ, СБУ, Нацгвардія, поліція) для уникнення дублювання функцій та підвищення ефективності їхньої діяльності. Юридичні аспекти захисту критичної інфраструктури. Захист критичної інфраструктури потребує конкретних правових норм, які регулюють повноваження військових та правоохоронних органів щодо їх охорони та реагування на загрози.

Недостатність комунікації та координації між відомствами під час виконання спільних операцій. Наприклад, під час операцій по ліквідації

терористичних загроз або масових заворушень, відсутність спільного плану дій та взаєморозуміння може негативно впливати на оперативність рішень. У таких випадках важливим є впровадження єдиних командних центрів для координації спільних дій.

Недостатність (відсутність) спільних навчань. Спільні навчання між військовими та правоохоронними органами проводяться рідко або не проводяться взагалі, що призводить до відсутності практичного досвіду роботи у кризових ситуаціях. Відсутність спільних тренувань знижує рівень готовності до швидкого реагування, коли обидві структури повинні діяти разом. Наприклад, навчання із симуляції терористичних атак допомогли б напрацювати механізми взаємодії між Збройними силами, Національною поліцією та Національною гвардією. Ухвалення комплексного стратегічного плану реформування всього правоохоронного сектору як частини середовища безпеки України [3] є необхідним кроком для підвищення ефективності та адаптації органів влади до сучасних викликів, що виникають у сфері національної безпеки.

Інтеграція командних центрів: Створення єдиних координаційних командних центрів для спільних дій у кризових ситуаціях може підвищити ефективність реагування на загрози.

Регулярні спільні навчання. Потрібно збільшити кількість спільних навчань, щоб відпрацювати механізми взаємодії між військовими формуваннями та правоохоронними органами в кризових ситуаціях.

Регулювання прав і свобод громадян в умовах надзвичайного та воєнного стану. Правові акти, що визначають обмеження прав і свобод громадян під час надзвичайних ситуацій, потребують додаткової уваги для збереження балансу між безпекою держави та правами громадян.

Законодавче забезпечення боротьби з гібридними загрозами. Гібридні загрози, такі як інформаційні атаки, кібератаки та маніпуляція громадською думкою через дезінформацію, стають одними з найбільш критичних викликів для держави. Традиційні методи оборони та безпеки включаючи закони про оборону, не повністю охоплюють нові загрози, що виникають у цифровій сфері та інформаційному просторі. Для ефективної боротьби з гібридними загрозами потрібне не лише удосконалення існуючого законодавства, а й впровадження нових норм і процедур, що стосуються специфічних загроз, що дають можливість силам безпеки та оборони діяти ефективніше.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про національну безпеку". Законодавча база України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (Дата звернення 20.09.2024)
2. Звіт Human Rights Watch: Аналіз застосування сили під час збройних конфліктів. URL: <https://www.hrw.org/news/2022/04/25/russia-ukraine-international-law-occupation-armed-conflict-and-human-rights> (Дата звернення 20.09.2024)

3. Рекомендації НАТО щодо кібербезпеки. Стратегії для держав-членів щодо боротьби з гібридними загрозами. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm. (Дата звернення 20.09.2024)